

Skrivnahallar, 14 maj 2006

Piña Palmera –möjligheter till utveckling för individ och samhälle

Under ca 7 månader från september 2005 till april 2006 jobbade jag som volontär på Piña Palmera. Det var en rik och inspirerande tid. Piña Palmera ligger i delstaten Oaxaca, sydvästra Mexico i samhället Zipolite i regionen Costa alldeles vid Stilla havskusten. Kanske är det 250 meter till havet. Det är inbjudande vackert, men havet i Zipolite är också farligt med sina strömmar. Sedan man i Zipolite började med att utbilda badvakter har dock antalet drunkningsolyckor minskat radikalt. På Piña finns gedigen verksamhet med re/habilitering då vuxna, eller ungdomar och barn med mamma eller pappa eller farmor etc kommer för olika re/habinsatser. Piña har också ett nutritionsprogram som syftar till att förebygga funktionshinder genom mer välnärda mödrar och barn. Där bedrivs odling av palmträd för att tillgodose tillverkningen och repareringen av husens palmtak, komposttillverkning och verkstad finns där bland annat träfåglar tillverkas och målas. Tillsammans med andra produkter som framställts i en anda av rättvis handel säljs de i en liten affär som finns på Piñas lantligt, halvtropiskt vackra område vid väggkanten så att förbisläntrande kan titta in. En spännande verksamhet som man börjat engagera sig allt mer i är just rättvis handel ”comercio justo”. Patricia som själv har funktionshinder och använder rullstol är en av stöttepelarna i denna verksamhet. Ett kontaktnät kring denna verksamhet håller på att utvecklas med en spännande potential till attitydpåverkan och att skapa jobb för de som behöver det mest. Ett idrottsprojekt tillsammans med Piña Palmeras vänner har påbörjats där tanken är att man ska kunna erbjuda såväl funktionshindrade som inte funktionshindrade ungdomar olika idrotter för att förebygga mindre konstruktiv sysselsättning hos ungdomar och samtidigt bidra till ökad inkludering. Attitydpåverkan i samhället är en annan vinst med idrotten. Redan deltar man i triatlon med simning, löpning, rullstolskörning med blandade lag, där funktionshindrade och inte funktionshindrade tävlar i samma lag. Man har nyligen bland annat tävlat i Oaxaca men också i närområdet Puerto Angel mfl orter.

”Cuidades especial” sätter också en prägel på Piña där de färgstärka ungdomarna Alfredo, José, Malena och Paco bor. Paco har cerebral pares med mycket spänningar i hela kroppen. Han visar raskt och uttrycksfullt vad han tycker. Han har nära till ett hjärtligt leende, Malena har också cerebral pares och växlar i spänning i hela kroppen, hon älskar att ge sig ut i samhället tillsammans med en volontär, spana killar och handla. Hon talar inte liksom Paco men har en liten bok med alfabet och symboler som hon med anmärkningsvärd skicklighet använder. Alfredo har också ökad spänning i sin kropp och det är ofta lite svårt att veta vad han förstår och tänker och jag har haft lätt att lite glömma honom då han inte meddelar sig så uttrycksfullt. Men mer och mer har en slags värme för Alfredo växt fram, de som jobbar där tex Lupita berättar vad han gillar tex att man småpratar med honom och de små kluriska leenden och blickar som då kan komma är något alldeles vackert. José har autism och går med stolpiga steg och en blick riktad åt jag vet inte vart, det är som han lever lite i en förunderlig inre värld, han älskar bilar som han kan stå och klappa, banka och dra i, mat är en annan högtidsstund och musik och visor kan få han att skratta något alldeles särskilt. Alfredo, José, Paco och Malena lär oss hela tiden många saker tror jag. De är nu jag tror allihop i 20 årsåldern och kom till Piña när de var små på den tid då Piña var ett hem för funktionshindrade barn och ungdomar. Nu jobbar man med CBR för att stödja funktionshindrade i sin närmiljö och reser ut till många byar, samhällen och städer.

Där finns ett kök där Tia Juanita och Lupita och Irene tillsammans med volontärer lagar mat till så många människor hela dagarna. Så tex kom en hel klass arkitektstudenter från

universitet i Mexico C på besök några dagar och istället för de kanske 30 tal som vanligtvis äter var det kanske ett 70-tal som kom och allt flöt på lugnt som om allt var som vanligt. Detta är ett exempel på Piñas breda kontaktnät och verksamhet. Arkitektstudenterna visades runt i samhället och på olika skolor och såg de svårigheter som rörelsehindrade jobbar med. En volontär som var arkitektstuderande hade också stort intresse för hur man skapar en tillgänglig och bra arkitektur för blinda eller svårt synskadade personer och hur de föreställer sig omgivningen, jag tror hon gjorde spännande intervjuer med Mariano som är blind och en av de många resurspersonerna på Piña Palmera. Mariano brukar tillsammans med Rey som ser men har en stor synskada springa tillsammans för att vara i god form till Triatlontävlingarna. Ett annat exempel på den breda verksamheten är när det kom en hel skolklass blivande pedagoger från Chiapas på besök. De fick genomgå sensibiliseringsövningarna vilka innebär att pröva på att under tex en dag eller halvdag sitta i rullstol, ha hörselskydd, ögonbindel, knän eller armar bundna. Man får hjälpa varandra att äta, transportera sig, ge sig ut i samhället och möta och känna svårigheter man kan möta som funktionshindrad. Efteråt samtalar man kring upplevelserna.

Piña jobbar med ett brett perspektiv, fokus är tycker jag ett samhälle för alla. Man jobbar med ett rättighetsperspektiv där man vill stärka funktionshindrade och deras familjer och andra som är i en utsatt situation tex pga fattigdom. Man vill jobba för en integrering eller inklusion. Olika workshop ordnas emellanåt på Piña med olika teman, bland annat håller Carmina, som själv har hemiplegi och är en lysande konstnär, i olika workshop på ett lysande sätt. Hon öppnar upp för samtal kring ämnen som man kanske inte talar om i vanliga fall det kan vara könsroller i samhället, drömmar, känslor, samarbete eller tankar kring vad som helst som känns viktigt. Som ett komplement till re/habverksamheten ordnas läger emellanåt där personer såväl med som utan funktionshinder kan delta, då kan barn och ungdomar pröva på olika aktiviteter som musik, teater, dans, klippa, måla, skapa med stenar, snäckor och löv, flyga med drakar, leka tillsammans. Förhoppning är att förutom att barnen får nya upplevelser och erfarenheter på Piña att även föräldrar kan få tips om vad man kan göra hemma, tex enkelt tillverka musikinstrument av en tomflaska med ris eller bönor eller sten. Kanske kan dessa kreativa aktiviteter sedan kombineras med tex en ställning med bord eller en rullstol med bord där vi försökt få till en bra sittställning.

Piña har med tiden skaffat en mängd kontakter och samarbetar med ett för mig ännu inte överblickbart nät av organisationer och institutioner. Man samarbetar med organisationer som jobbar för mänskliga rättigheter på olika sätt. Man har varit på forum där indianorganisationer deltog och där genusfrågor behandlades. Ett nätverk har bildats av organisationer som jobbar för och tillsammans med funktionshindrade där bland annat Projimo och Piña Palmera ingår. Kontakter har man bland annat med utbildningar på olika håll däribland som ovan nämnts universitet i Mexico C. Studenter från många universitet gör uppsatser i anknytning till Piña, mexikansk sjukgymnastutbildning och Piña har samarbete iform av att studenter kan göra sitt år av sk ”servicio social” här, det är ett år av praktik då den färdiga studenten gör praktik och lär samtidigt som det innebär en slags samhällstjänst.

Det har ofta varit svårt att få till ett kontinuerligt samarbete med DIF som är ett statligt organ i Mexico för att stötta familjer i svårigheter. Personalen där byts ofta ut vid valen pga av de politiska tillsättningarna, men det finns orter där man lyckas. Tillexempel i Puerto Escondido där Piña har haft två goda medhjälpare iform av samordnarna Alma och Cruz. De bor i Puerto Escondido och de goda kontakterna med DIF resulterar i att många barn nås i området.

Piña Palmera består av många inspirerande personer, inte minst Piñas koordinatör Flavia Anau som flyttade till Mexico från militärdiktaturens Brasilien. I Brasilien kom hon tidigt i kontakt med Freire och den frigörande pedagogiken. Hon läste antropologi i Mexico C och började tidigt jobba ute i samhället mötande människor i olika svårigheter. Piña har utvecklat en form av CBR eller som man säger: RBC- Rehabilitación Basada en y con la Comunidad. Det finns ett re/habteam av fast personal och där även volontärer ingår. Det består av pedagog som jobbar med barn och ungdomar, person med psykologisk/existensuell utbildning som tillsammans med föräldrar i grupp öppnar upp för samtal om olika ämnen grupp med föräldrarna och uppmuntrar dem att organisera sig för att förbättra sin situation. Terapeuterna Marcelino och Chely som är utbildade under många år av sjukgymnaster och arbetsterapeut och har ett stort kunnande och många års erfarenhet, finns för barn och ungdomar och vuxna med olika funktionshinder. Andra volontärer finns som tillsammans med pedagog stimulerar barnens utveckling, under vintern och våren har bland annat Rocio som är volontär och utbildad psykolog förtjänstfullt jobbat med barnen och ungdomarna. Moises och Betty jobbar med språk och teckenspråk och utbildning för barn och ungdomar med tal- och /eller hörsvårigheter eller dövhet. Reabteamet har också tillgång till en skicklig snickare, Al, som är behjälplig med tillverkning och anpassning av olika hjälpmedel. Teamet har också tillgång till läkaren dr Balbino som är ytterligare en av alla inspirerande personer på Piña. Beroende på volontärernas bakgrund kan ytterligare yrkeskategorier tillkomma. Under hösten fanns också den erfarna sjuksköterskan och barnmorskan Klara Stinzing att tillgå. Klara som under många år i perioder varit på Piña Palmera gjorde ett forskningsarbete och intervjuade föräldrar till funktionshindrade barn som Piña kommit i kontakt med i sitt CBR arbete. Hon låter här fattiga komma till tals, som den erfarna forskaren Chambers skriver: "The unseen and the unknown", (*Rural Development. Putting the Last First*, 1983).

Man åker med regelbundenhet ut till olika samhällen i närområdet: Puerto Escondido, San Gabriel, Candelaria, Nopala, Santo Domingo, Morro, Sankta Gertrudis och tills helt nyligen Las Cuevas. Man turas om att åka till olika samhällen men har ändå oftast en viss kontinuitet av personalstyrkan till de olika orterna så att mer eller mindre samma personer ofta åker till samma orter. I bilen tar man med material som behövs, hjälpmedel, gympamatta, kilkudde, papper, färgkritor, boll etc. Är det många i teamet som åker så sitter ofta ett par stycken bak på flaket ute i friska luften bland kuddar och mattor etc, etc. Myndigheterna i samhället ordnar så att personer med funktionshinder kommer till de olika mötesplatserna dit Piña kommer på sina regelbundna besök. Ofta hjälper familjer och barn till att bära materialet från bilen till platsen där vi ska vara. Barnen är ibland särskilt ivriga! Piña håller på att utveckla samarbetet med myndigheterna/kommittéerna på orterna och planerar söka få till träffar mellan myndigheterna man samarbetar med från de olika samhällena för att de ska dra nytta av varandras erfarenheter. Man har velat ge myndigheterna ansvaret att de ska organisera så att samhället tar ansvar för funktionshindrades och utsattas situation och hjälper dem att komma. Piña har hittills därför varit återhållsamma med hembesök. Men det görs ibland tex för att leverera och utprova hjälpmedel.

Som sjukgymnast kan det vara lite av varje man kan träffa på i rehabiliteringsväg från fraktur och ischias till hjärnskador efter olyckor och stroke. Vanligtvis jobbar Marcelino och Chely och när jag var där även Mario som är sjukgymnast utbildad i Mexico och gör sitt år av "servicio social" på Piña, som sjukgymnaster med de vuxna. Sofia Wolfenbrandt, sjukgymnast, jobbar jag tror nu sedan ett och ett halvt år eller mer på Piña, hon är en stor resurs för verksamheten, för familjer, barn och ungdomar, personal och volontärer. Sofia med tillkommande sjukgymnastvolontärer som Sandra Nykvist och jag jobbade dels vid behov

med vuxna men mycket med barn och ungdomar med medfödda funktionshinder som cerebral pares, Down syndrom och andra barn med sen motorisk utveckling av någon orsak. Tillsammans med kollegor och förälder eller morförälder och barn försöker man hitta sätt att stimulera och hjälpa barnet eller ungdomen att utvecklas. Det handlar ofta om att försöka förebygga eller förlångsamma utveckling av kontrakturer, ryggradskrökar, höftluxationer, lungkomplikationer mm. Föräldrarna vill vi stärka i hur de kan leka och stimulera fram utveckling hos sina barn och uppmuntra hela tiden att barnet ska få vara med, vara aktivt och tillsammans med andra barn. En del i detta är att försöka få till ett bra sittande där man kan vara med tillsammans och med andra, se och höra dem eller leka, rita, jobba etc. Ibland innebär det att det om möjligt ordnas med rullstol så att barnet samtidigt kan komma ut i samhället lättare och att mamman slipper bära det speciellt när det har blivit lite äldre. Att få till ett förflyttningsätt är också en sak vi jobbar med, om barnet inte kan gå utan hjälp kan vi försöka göra i ordning en rollator eller ett gånghjälpmedel där man kan sitta och gå samtidigt. Det är en bra utvecklingssak för barn att kunna själva "rymma" från mamma eller ta sig dit de vill själva, det kan stimulera till lek och samvaro. Samtidigt är det ofta väldigt bra rent fysiskt som för alla andra att kunna röra på sig. Om barnen inte kan stå är det bra att försöka ordna ett ståhjälpmedel. Tanken med ståendet är att det dels kan vara bra för självkänslan att möta andra barn i samma höjd, samtidigt kan man göra roliga saker som rita, kladda eller vad som är intressant för barnet, och utan att man tänker på det kan ståendet förebygga att muskler förkortas så att man inte kan räta på benen till exempel. Ofta är stående en god hjälp för att lungorna ska må bra, och slem problematik kan förebyggas. Piñas snickare AI är en stor tillgång i att bygga och få till olika hjälpmedel såsom rollatorer, sittstöd, ståstöd mm.

Det är en intensiv och sjudande verksamhet som hela tiden pågår på Piña. De dagliga kontakterna med människor i en utsatt situation och det vidgrenade nätverket "uppåt i samhället" utgör Piñas styrka att vara en av de fattigas och utsattas röst uppåt gentemot myndigheter och organisationer. Piña påverkar redan samhället på flera nivåer och är för mig inspirerande med sitt intresse för och potential till samhällsutveckling såväl lokalt och nationellt som internationellt. Behovet av ett samhälle för alla är påtagligt inte bara i Mexiko och Latinamerika utan i hela världen, exempel som Piña och Projimo med sitt värdefulla arbete, är en kraft för en sådan förändring.

Avslutningsvis ett varmt tack till Piña Palmera och alla Er jag träffat och samarbetat med i Mexiko och Sverige på olika sätt i samband med min vistelse på Piña. Till Föreningen Palmeras Vänner (FPV) som det alltid är ett nöje att samarbeta med, till Föreningen för Rehabilitering i Utvecklingsländer (FRU) som fixade sekreterarluckan!, till Barn- och Ungdomshabiliteringen (BUH) i Örebro där personal samlade in pengar som vi använde till att köpa virke för till ståställningar och rollatorer. Stort tack till mina föräldrar som var en praktisk hjälp under tiden och till min gamle morfar, nu död sedan väl 10 år men vars besparingar möjliggjorde resan ekonomiskt.

Joakim Davidsson,
sjukgymnast BUH Örebro
sekr FRU